

Іншомовна підготовка різних категорій дорослих у контексті освіти впродовж життя: методологічний аспект

Л. В. Вікторова, К. Власенко

Національний університет біоресурсів і природокористування України, м. Київ, Україна
Corresponding author. E-mail: viktorova17@ukr.net

Paper received 23.09.19; Accepted for publication 30.09.19.

<https://doi.org/10.31174/SEND-PP2019-202VII82-14>

Анотація. Статтю присвячено питанням іншомовної освіти дорослих як одного з актуальних напрямків розвитку навчання упродовж життя, висвітлено особливості викладання іноземної мови дорослим. Сформульовано відмінності та труднощі в навчанні дорослого, обґрунтовано доцільність вибору спеціальних методик навчання дорослих. Доведено, що методика викладання іноземної мови дорослим повинна базуватися на активних формах навчання із застосуванням інформаційних технологій, а процес навчання будуватися з урахуванням набутого досвіду і можливості практичного застосування отриманих знань.

Ключові слова: навчання упродовж життя, освіта дорослих, методика навчання, навчання іноземної мови дорослих.

Вступ. Сьогодні процес глобалізації проник майже в усі сфери життєдіяльності людини, в першу чергу і в освіту. Слід відмітити, що Комісія Європейського Союзу зосереджує свою увагу як змінам у системі освіти взагалі, так і навчанню іноземних мов зокрема. Так, наприклад, уже з 2001 року проводяться та публікуються наукові дослідження Єврокомісії, в яких аналізується стан іншомовної освіти: «Політика в області іншомовної освіти», «Лінгвістична карта Європи», «Неперервна освіта», «Лінгвістичний барометр» тощо [5].

Загальновідомо, що важлива складова Болонського процесу – це реалізація принципу навчання упродовж життя. Це ключова тенденція сучасної системи освіти, його стратегічний напрям розвитку. Провідне місце при цьому належить саме вивченню іноземних мов. Через значні зрушення освітніх процесів в останні два десятиліття у сторону гуманітаризації та гуманізації, змінилися й зміст та методичні підходи у навчанні іноземних мов. Важлива роль в гуманізації вищої освіти, підготовці фахівця нової формації відводиться саме іноземній освіті.

Короткий огляд публікацій за темою. Питання щодо навчання упродовж життя стало предметом вивчення багатьох як зарубіжних, так і вітчизняних науковців. Серед зарубіжних слід відзначити Д. Аспіна, В. Дакворса, М. Лейсестер, П. Скейлса, Дж. Таммонса, Дж. Фільда та ін., які досліджували філософсько-педагогічні аспекти даної проблеми. Порухення актуальних питань в аспекті навчання дорослих висвітлено у дослідженнях таких вітчизняних вчених як: Л. Айзікова, Б. Ананьева, С. Гончаренко, В. Кремень, Н. Ничкало, В. Олійник, С. Сисоєва, М. Степко, О. Сухомлинська, Л. Товажнянський, І. Швець тощо.

Проблема навчання іноземних мов дорослих людей на сьогодні є дуже актуальною, хоча і малодослідженою. Так, деякі аспекти даного питання висвітлено у працях Т. Григор'єва, М. Кабакчи, Г. Китайгородської, Є. Кривоносова, В. Сафонова, Є. Семенова та ін. Проте не вирішеною залишається проблема застосування сучасних підходів до навчання іноземної мови дорослих в контексті навчання протягом усього життя саме на теренах України.

Метою статті є визначення основних сучасних тенденцій навчання впродовж усього життя в контексті іншомовної освіти дорослих в Україні.

Матеріали і методи. Для вирішення завдань дослідження застосовано цілий комплекс методів таких як

аналіз, систематизація, узагальнення психолого-педагогічної й методичної літератури.

Результати та їх обговорення. Сьогодні незаперечними є дві тези: іноземні мови стають дуже важливими і особливо легко їх опанувати в молоді роки. Але з кожним роком все більша кількість дорослих людей докладають зусиль для продовження власної мовної освіти, починаючи вивчення іноземних мов уже в зрілому віці. Це, перш за все, пов'язано з глибокими інтернаціональними процесами, які зараз відбуваються в світі, розширенням міжнародної торгівлі та можливостей співпраці з іноземними партнерами в сферах економіки, політики, культури та, насамперед, розвитком туризму.

Зрештою, пізнавальні та комунікативні потреби дорослих деякою мірою задовольняються у великих містах, де є доступною культурна інфраструктура, водночас в невеликих населених пунктах вираженою є активізація дорослих людей. Освітня політика європейських країн у цій сфері становить чудовий приклад для наслідування як вітчизняними, так і зарубіжними педагогами, оскільки саме ці держави вже продемонстрували значні досягнення у забезпеченні відповідних умов для ефективного вирішення досліджуваної проблеми [1, с. 187–188].

Так, для активізації дорослих впроваджені в Європі Університети третього віку. Створені при закладах вищої освіти чи громадських організаціях, вони реалізують принцип навчання людини впродовж її життя.

З метою вивчення іноземних мов упродовж життя Рада Європи визначила три основні компоненти, які потребували великої уваги із боку урядовців: 1) розвиток багатофункціональних місцевих навчальних центрів, які стануть доступні для кожного і будуть розраховані на велику цільову аудиторію; 2) особливі заходи для удосконалення й модернізації освіти, що потребують також визначення деяких компетентностей, які будуть формуватися в процесі навчання упродовж життя; 3) оновлення відповідних рішень щодо терміну навчання і кваліфікації, що здобувається тими, хто навчається [7].

В Україні у 2009 р. за підтримки Фонду народонаселення ООН було розроблено проект Концепції розвитку та Положення про Університети третього віку. У 2017 р. в Україні розроблено проект Стратегії Націона-

льного плану дій з питань старіння [6], де одним із напрямів роботи передбачено впровадження інноваційної моделі надання соціально-педагогічних послуг «Університети третього віку».

Зупинимось більш детально на проблемах іншомовної підготовки дорослих. Отже, варто зазначити, що навчання дорослих іноземній мові в значній мірі відрізняється від навчання дітей і підлітків. Основні відмінності між ним, як зазначають вчені, такі:

1. Доросла людина, яку навчають усвідомлює уже себе самостійною, самокерованою особистістю та має великий життєвий досвід (зокрема і навчальний);

2. Має високу початкову та конкретної мотивацією до навчання, яка спричинена можливістю вирішити власні професійні проблеми за допомогою навчання;

3. Доросла людина, яку навчають прагне до миттєвого практичного застосування отриманих знань та умінь в повсякденному та професійному житті;

4. Доросла людина, яку навчають висуває вищі вимоги щодо якості й результатів навчання. [3, с. 2].

Також кожна людина, яка починає вивчати іноземну мову в старшому віці, стикається з певними труднощами:

- відсутня практика у використанні іноземної мови в реальному житті людини, тому спостерігається низький результат навчання, який впливає на бажання продовжувати навчатися. Від дорослого потрібно значно більше сили й часу на навчання в порівнянні з молодшим поколінням;

- вивчення іноземної мови, яке відбувалося в школі чи у закладі вищої освіти, як правило, виявляється недостатнім для володіння мовою на комунікативному рівні;

- територіальною віддаленістю країни мова, якої вивчається, відсутність можливості регулярної практики мови як засобу спілкування, наприклад, при перегляді телепередач чи кінофільмів на мові, що вивчається, як це проводиться в західних країнах.

Тому навчання дорослих людей повинно базуватися на таких педагогічних принципах, як пріоритетність самостійного навчання, опора на досвід, спільна діяльність, індивідуалізація, практична спрямованість занять, викладач виступає організатором, наставником, консультантом, джерелом знань.

Важливою умовою результативності іншомовної підготовки дорослих є вибір оптимальних прийомів і форм навчання. На сьогодні існує велика кількість інтенсивних методик, які передбачають комунікативне оволодіння різними видами мовленнєвої діяльності за дуже короткий проміжок часу. Під час підготовки до роботи з групою дорослих можна взяти за основу одну чи декілька методик і виробити власну, враховуючи ті цілі навчання дорослих, про які говорилося раніше.

Роль викладача, який навчає дорослих людей, дещо відрізняється від тієї ролі, яку він відіграє при навчанні студентів-бакалаврів. Адже дорослі більш самостійні у навчальній діяльності, більше спираються на власний професійний досвід, тому і функція викладача відповідно полягає в допомозі їм оволодіти необхідними знаннями, вміннями та навичками.

Тому, на нашу думку, методика викладання іноземної мови дорослим повинна базуватися на активних формах навчання (рольових іграх, моделюванні, гру-

пових дискусіях, роботі у парах, спільному приготуванню презентацій) із застосуванням інтерактивних технологій, а процес навчання будуватися з урахуванням набутого досвіду і можливості практичного застосування отриманих знань, а також права дорослих на самостійний вибір та приймати чи не приймати нові методи навчальної діяльності.

Так, наприклад, у навчанні іноземної мови, дорослих, які вивчають мову для практичного застосування на роботі, викладач може направляти на пошук і аналіз інформації, анування й реферування, підготовку презентацій, переговорів, ведення кореспонденції з партнерами тощо; організація таких видів навчальної діяльності дозволяє здійснити міждисциплінарний підхід в освіті, метою якого є освоєння дорослими певних компетенцій і навичок, які знадобляться їм як у повсякденному, так і професійному житті.

Велика увага на заняттях, на нашу думку, повинна приділятися парній роботі, яка реалізується в ігрових ситуаціях. Дорослі, що навчаються беруть участь у конференціях, дискусіях, проводять переговори з партнерами, ведуть листування, кореспонденцію, готують проекти тощо. Також слід приділяти увагу аудіюванню.

Важливим методом, який дозволяє реалізовувати всі перераховані види навчальної діяльності, є метод «кейс-стаді». Адже у кожному кейсі викладається реальна виробнича проблема, яку дорослі, що навчаються мають проаналізувати і вирішити. Застосування такої методики дозволяє значно підвищити їх мотивацію до навчання, так як вони втягнуті в ситуацію, і з якою можуть зіткнутися в реальному житті.

Сьогодні все більше дорослого населення користується сучасними інформаційні технологіями, які знаходять широке застосування у навчанні і самостійному вивченні іноземних мов. В Інтернеті є чимало проектів, які пропонують інтерактивні програми вивчення іноземних мов. Це, наприклад, програма *LinguaLeo*, успішний російський проект, в якому закладена ігрова форма вивчення іноземної мови; програма *Kimir.org*, пропонує вивчення через невеликі ролики з популярних фільмів і призначена для тих, хто ще не може дивитися фільми цілком; програми сайту *freelanguage.org* або сайту *englishpod.com*. А також такі сайти, як *puzzle-english.com*, на якому мова вивчається у вигляді пазлів до відео роликів, та *english-e-books.net*, де можна знайти цікаві адаптовані та неадаптовані книги в аудіо та pdf форматі, *MyEnglishPlatform* від Pearson – електронний ресурс, збагачений вправами та заняттями для тих, хто бажає цікаво та швидко підвищити рівень англійської мови [4].

Ефективними методиками, ми вважаємо, також ті, які базуються на формах комунікації з залученням інтерактивних засобів навчання, які включають: друковані, аудіо- та відеоматеріали;

електронну пошту, *viber*, *messenger*, використання соціальних мереж, наприклад, таких як *Facebook* тощо.

Таким чином, специфіка навчання іноземної мови у порівнянні з іншими навчальними предметами полягає в тому, що оволодіння мовою передбачає не тільки засвоєння певної суми знань, або формування практичних навичок і умінь учнів в певній сфері людської діяльності. Навчання іноземної мови передбачає навчити

спілкуватись іноземною мовою, тобто взаємодіяти з представниками інших лінгвосоціумів. І найсуттєвіша трудність полягає в тому, що спілкування даною мовою є одночасно метою, засобом навчання, кінцевим результатом і шляхом до нього [2, с. 6].

Висновки. Отже, особливості навчання дорослих іноземної мови, в рамках освіти упродовж життя, полягають, насамперед, в урахуванні труднощів, які виникають в процесі навчальної діяльності, в реалізації ос-

новних принципів оволодіння іноземною мовою, в застосуванні сучасних інтенсивних методик навчання іноземної мови. Саме в такому випадку процес навчання іноземної мови дорослих відповідатиме не лише комунікативним і когнітивним очікуванням, але й особистісним, надаючи можливість застосовувати отримані знання, виходячи з особистих інтересів та життєвих потреб.

ЛІТЕРАТУРА

1. Гриненко Д. В. Навчання впродовж усього життя в контексті сучасної європейської іншомовної освіти. *Український педагогічний журнал*. 2015. № 4. С. 187–192.
2. Гусленко І. Ю. Конспект лекцій з дисципліни «Методика навчання іноземних мов»: для студентів 5 курсу ф-ту «Референт-перекладач», які навчаються за спец. 035 Філологія (Переклад). Харків: Вид-во НУА, 2018. 64 с. URL: http://dspace.nua.kharkov.ua/jspui/bitstream/123456789/1800/1/%D0%9C%D0%B5%D1%82%D0%BE%D0%B4%D0%B8%D0%BA%D0%B0_%D0%9A%D0%9B_%D0%93%D1%83%D1%81%D0%BB%D0%B5%D0%BD%D0%BA%D0%BE_%D0%BF%D0%BE%D1%81%D0%BB%D0%B5%D0%A6%D0%9D%D0%93%D0%98.PDF.
3. Ефимова Р. М. Некоторые особенности обучения взрослых иностранному языку. URL: http://www.pglu.ru/lib/publications/University.../uch_2008.
4. Закірова Н. Ш. Концептуальна модель іншомовної підготовки дорослих. *Вісник Житомирського державного університету імені Івана Франка*. Педагогічні науки. 2017. Вип. 4. С 60–65..
5. Кедровских О. С. Иноязычное образование в высшей школе в социокультурном контексте. *Молодой ученый*. 2015. №22. С. 800-802. URL: <https://moluch.ru/archive/102/23325/>
6. Міністерство соціальної політики України. URL: <https://www.msp.gov.ua/projects/222/>
7. Mackiewicz W. Lifelong Foreign Languages Learning. *European Language Council*, 2012. 8 p.

REFERENCES

1. Gry`nenko, D. V. (2015). Navchannya vprodovzh us`ogo zhy`ttya v konteksti suchasnoyi yevropejs`koyi inshomovnoyi osvity` [Lifelong learning in the context of contemporary European foreign language education]. *Ukrayins`kyj pedagogichnyj zhurnal*, 4. 187–192 [in Ukrainian].
2. Guslenko, I. Yu. (2018). Konspekt lekcij z dy`scy`plyny` «Metody`ka navchannya inozemny`x mov»: dlya studentiv 5 kursu f-tu «Referent-perekladach», yaki navchayut`sya za specz. 035 Filologiya (Pereklad) [Synopsis of lectures in the discipline "Methods of teaching foreign languages": for students of the 5th year of the faculty of "Reference-translator", who study for special. 035 Philology (Translation)]. Xarkiv: NUA. URL: http://dspace.nua.kharkov.ua/jspui/bitstream/123456789/1800/1/%D0%9C%D0%B5%D1%82%D0%BE%D0%B4%D0%B8%D0%BA%D0%B0_%D0%9A%D0%9B_%D0%93%D1%83%D1%81%D0%BB%D0%B5%D0%BD%D0%BA%D0%BE_%D0%BF%D0%BE%D1%81%D0%BB%D0%B5%D0%A6%D0%9D%D0%93%D0%98.PDF [in Ukrainian].
3. Efy`mova, R. M.(2008). Nekotorye osobennosty` obucheny`ya vzroslyx y`nostrannomu yazyku [Some features of teaching a foreign language to adults]. URL: http://www.pglu.ru/lib/publications/University.../uch_2008 [in Russian].
4. Zakirova, N. Sh. (2017). Konceptual`na model` inshomovnoyi pidgotovky` dorosly`x [Conceptual model of adult language training]. *Visny`k Zhy`tomyr`s`kogo derzhavnogo universy`tetu imeni Ivana Franka. Pedagogichni nauky*, 4. 60–65 [in Ukrainian].
5. Kedrovskiy`x, O. S. (2015). Y`noyazychnoe obrazovany`e v vysshej shkole v socy`okul`turnom kontekste [Foreign language education in higher education in a sociocultural context]. *Molodoj uchenyj*, 22. 800-802. URL: <https://moluch.ru/archive/102/23325/> [in Russian].
6. Ministerstvo sotsial`noyi polityky Ukrayiny [Ministry of Social Policy of Ukraine]. URL: <https://www.msp.gov.ua/projects/222> [in Ukrainian].

Lifelong learning in the context of foreign preparation of adults: a methodological aspect

L. V. Viktorova, K. Vlasenko

Abstract. The article is devoted to the issues of adult language education as one of the topical directions of life-long learning development, the features of teaching foreign language to adults are highlighted. The differences and difficulties in adult learning have been formulated, the expediency of choosing special methods of adult education has been substantiated. It is proved that the method of teaching a foreign language to adults should be based on active forms of training using information technologies, and the learning process should be based on the experience gained and the possibility of practical application of the acquired knowledge.

Keywords: lifelong learning, adult education, teaching methodology, adult foreign language learning.